

УДК 903'1:39(=221.1)

Отрощенко В.В., Вовк Т.А.

ДО ЕТНІЧНОЇ НАЛЕЖНОСТІ НОСІЇВ КУЛЬТУР ЗРУБНОЇ СПІЛЬНОТИ

Стаття присвячена перевірці засад щодо належності населення зрубної спільноти XVII-XIII ст. до н. е. до однієї з гілок північноіранського етносу.

Етнос зрубної спільноти ще донедавна вважався практично визначеним. Точки зору різнилися хіба що нюансами, визначаючи його індоіранським, іранським чи північноіранським. Визнання іранського етнічного компонента в складі "зрубного" населення поволи ставало аксіомою. Проте в науці будь-яка гіпотеза потребує критичної перевірки. Тому можна лише вітати перегляд підстав для визначення етносу населення зрубної спільноти, здійснений відомим російським скіфологом О.П.Медведевим [1]. У підсумку дослідник схиляється до думки, що "зрубний народ" належав до якогось іншого етносу, зниклого чи асимільованого. Новий погляд вимагає повернення до здавалося б розв'язаного вже питання.

Рівно 100 років назад класик російської археології В.О.Городцов розпочав дослідження курганів доби бронзи в Ізюмському повіті Харківської губернії. За результатами цих розкопок була виділена зрубна культура, датована 1500-1000 рр. до н.е. В.О.Городцов побачив за виділеною ним культурою "зрубний народ", що став об'єктом історичних реконструкцій [2]. Подією наукового життя можна вважати вихід друком книги М.І.Ростовцева "Эллины и иранцы на юге России" (Пг., 1918), де іранство розглядається як вагоме історичне явище на теренах Східної Європи. Наступним кроком стала теза, за якою скіфська культура раннього залізного віку є етнічною спадкоємницею зрубної культури доби пізньої бронзи [3]. З огляду на іраномовність скіфів, документовану письмовими джерелами, виникло припущення щодо належності до іранського етносу носіїв зрубної культури. Бібліографія цього питання викладена О.Ю.Захаровою [4]. Перехід до розуміння зрубних старожитностей як культурно-істо-

ричної спільноти, що складається з покровської та бережнівсько-маївської зрубних культур, не змінив погляду на етнічну належність їх носіїв. Зроблено припущення, що населення культур зрубної спільноти спілкувалося на діалектах північноіранської мови.

Зазначимо, що етнічна належність зрубної спільноти визначається в комплексі з розв'язанням цієї ж проблеми для інших культур доби бронзи півдня Східної Європи. "Зв'язок степових культур Північного Причорномор'я та Прикаспію з індоіранським етносом беззастережний," - вважає М.Я.Мерперт [5]. Ця теза покладена в основу узагальнюючих етноісторичних висновків "Давньої історії України" (1997. - Т. 1. - С. 399-403) та "Етнічної історії давньої України" (2000. - С. 31-44). Отже, ставлячи під сумнів іранську етнічну належність населення зрубної спільноти, дослідник позбавляє етнічної перспективи не лише іранський, а й глибший (арійський) вектор вивчення давньої історії України та суміжних з нею держав.

О.П.Медведев критично оцінює три засади іранства зрубної спільноти:

1) культурна (археологічна) спадкоємність населення півдня Східної Європи за доби пізньої бронзи та у скіфський час;

2) східноєвропейська іранська гідронімія, як така, що може бути співвіднесеною з ареалом зрубної спільноти;

3) палеолінгвістичні дані [1, с. 35].

Здається, що дослідник штучно обмежує цей реєстр. Вважаємо за потрібне додати ще дві засади:

4) палеоантропологічні дані;

5) факти духовної спадкоємності.

З приводу археологічної спадкоємності О.П.Медведев слушно зазначає, що культури

зрубної спільноти не доживають до раннього залізного віку, а тому між ними та культурою іраномовних скіфів існував проміжок часу в декілька сотень років, на який припадає доба суттєвих культурних трансформацій, якщо не катастроф [1, с. 36]. Проте вже наступне твердження щодо відсутності між "зрубниками" та скіфами достовірних ознак культурної спадкоємності на рівні наскрізних типологічних рядів викликає заперечення. Такі ряди будувалися за типологією наконечників стріл [6], дерев'яного посуду з металевими окуттями [7] та складових інвентарного комплексу загалом [8, с. 157, рис. 77]. Попри всі можливі трансформації та інновації, істотний внесок автохтонного населення у формування культури скіфів не заперечується ніким. Мова та етнос могли бути компонентами цього внеску.

Зробимо ретроспективний огляд культур, розташованих між скіфами та "зрубниками". Передусім це пам'ятки ранніх кочівників чорногорівського та новочеркаського типів, об'єднаних О.Р.Дубовською [8, с. 137-160] в чорногорівську культуру (IX-поч. II ст. до н.е.). Цю культуру ідентифікують з історичними киммерійцями [9], або ж вбачають у ній та її окремих частинах протоскіфів чи ранніх скіфів [8, с. 145]. Традиція пов'язувати перших кочівників Надчорномор'я з киммерійцями йде від грецьких авторів (Гомер, Арістей, Геродот). Етнічно киммерійців ідентифікують з іраномовним масивом населення з більшою [10, с. 97] чи меншою [11, с. 162-163] категоричністю. Киммерійський глосарій надто малий для остаточного висновку, але культурна близькість киммерійців та скіфів така велика, що дозволяє обгрунтовано припускати мовну тотожність згаданих народів. Адже ассирійці, вавілоняни та греки часто плутали їх між собою [11, с. 162]. Тут можна висловити й більш загальне міркування: впродовж I тис. до н.е. кочовий спосіб життя у Європі вели виключно іраномовні племена (скіфи, савромати, сармати). Логічно припустити, що "доярі кобилиць" та "молокоїди" киммерійці теж належали до іранського етносу. Зрештою, можна послатися на авторитет Біблії, де першим з синів Гомера (Киммерійця) названо Асеназа (Скіфа) [Буття, 10,3].

У XII-X ст. до н.е. в ареалі майбутньої чорногорівської (киммерійської) культури розвивалася білозерська археологічна культура. Це був відносно нещільний масив степового населення, яке вело осілий спосіб життя в умовах за-

непаду землеробства й зростання ролі мобільного скотарства в господарстві [12-13]. Принциповою відмінністю між білозерською та чорногорівською культурами є спосіб життя - осілий у першому випадку й кочовий - у другому. Проте матеріальні комплекси названих культур у 47% компонентів мають спільну тенденцію розвитку й наскрізні типологічні ряди [8, рис. 77]. Показників культурної спадковості між Білозеркою та Чорногорівкою достатньо, щоб припускати етнічну спадкоємність.

Білозерська культура входила до пізнього горизонту ширшої спільноти культур валикової кераміки (СКВК). Є.М.Черних зіставляє СКВК з північноіранським етносом [14, с. 97-98]. До близької точки зору схиляється Г.І.Мелюкова, яка чітко відділяє культури фракійського кола від іраномовних племен Північного Причорномор'я, на базі яких сформувалися культури киммерійців та скіфів [15, с. 250].

Рубіж XIII-XII ст. до н.е., коли сформувалася білозерська культура, був завершальною віхою для бережнівсько-маївської зрубної культури і зрубної спільноти загалом [16, с. 194]. Співвідношення зрубних та білозерських старожитностей викликає жваву дискусію серед фахівців. Впродовж тривалого часу, а подекуди й досі, білозерські пам'ятки вважаються етапом розвитку зрубної культури [17]. Навіть виділення білозерської культури остаточно не зняло цього питання. Сам по собі факт наявності пам'яток, що їх дехто з дослідників відносить до зрубної спільноти, а інші - до білозерської культури, засвідчує певну спадкоємність між згаданими утвореннями й поступ розвитку. Таким чином, між культурою іраномовних скіфів і культурами зрубної спільноти простежуються два горизонти проміжних культур, гіпотетично іраномовних. У такому разі, за наявності виразної культурної спадкоємності між комплексами доби пізньої бронзи та раннього залізного віку, реальний часовий розрив між "зрубним народом" та скіфами не є підставою до заперечення іраномовності першого.

Особливу увагу О.П.Медведев приділяє іранській гідронімії, що краще збереглася у лісостепу і яка, на його думку, не потверджує іраномовність абашевських і зрубних племен [1, с. 36-38]. Він переконливо зіставляє іранську гідронімію з картою скіфських пам'яток, зауважуючи при цьому, що збіж-

ність зрубних знахідок із зазначеними гідронімами неповне. Так, на північ від Сейму у Середньому Наддесенні та в басейні Верхньої Оки пунктів зрубної спільноти нема, проте там виявлені зрубодні культури на кшталт позняківської [18, с. 132, карта 24] та східної групи могильників сосницької культури [19, с. 108, карта 21]. Тепер важко встановити характер зрубної присутності на півдні лісової зони, але її дійсно потужний вплив на лісові (прафінно-угорські) культури міг відбитися й на місцевій гідронімії.

Важливо також, що В.І.Абаєв, упорядник скіфського глосарія, поряд з гідронімами скіфської доби виділив низку більш ранніх назв річок іранського походження з основою на -аб (ап), -об, -руд та близьких до них [20, с. 94]. Саме їх у першу чергу зіставляють з ареалами зрубної та андронівської спільнот. Власне, чи є потреба у протиставленні іранської за походженням гідронімії різних періодів? Скіфське населення просунулося так само далеко на північ, як за тисячу років до того зрубне і за тисячу років по тому - хозарське. Впродовж тих двох тисяч років і відбувалось становлення іранської гідронімії на схід від Дніпра. Коли тиск та могутність степовиків з різних причин послаблювалися, лісове населення спускалося в зону лісостепу, "змиваючи" топонімічні ознаки присутності іраномовного населення на цих землях.

На даних гідронімії значною мірою будуються висновки палеолінгвістики. О.П.Медведев скаржиться на суперечливі моменти у побудовах лінгвістів, погану датованість палеолінгвістичних фактів, а тому й гіпотетичність мовних реконструкцій. Все так, але археологи не можуть ігнорувати ті результати лінгвістичних студій, що узгоджуються з археологічними фактами. Адже набутки різних наукових дисциплін дозволяють здійснювати комплексний підхід до проблеми. В.І.Абаєв вважає, що слова "золото" та "курка" могли бути запозичені фінно-уграми у північних іранців ще за доби бронзи [21, с. 86-87]. Це був протоіранський внесок до фінно-угорських мов. О.П.Медведев ставить такий висновок під сумнів, стверджуючи, що першими "золотоносними" культурами степу були скіфська, сарматська та сакська [1, с. 38], що викликає подив. Адже вироби із золота відомі в степу від доби енеоліту [22, с. 1-11, рис. 2; 3]. Кургани білозерської культури нещадно грабувалися сучасниками саме через наявність у них чис-

ленних золотих виробів. Гордіївський могильник у Вінницькій обл., на північному кордоні білозерської культури, виявився насиченим золотими прикрасами (133 одиниці), попри нещадний грабунок могил [23, fig. 2; 3; 7; 11; 13; 20; 22-24; 28; 37; 41; 42; 44; 47; 49; 54; 57; 67; 69; 72; 80].

Золоті речі відомі в більшості регіонів зрубної спільноти, особливо в ареалі покровської зрубної культури, що межувала з прафінно-угорськими культурами лісової смуги. Якщо "зрубні" ювеліри розумілися на золоті, то вони мали й назву для цього металу. Скроневі підвіски, вкриті листовим золотом, виявлені вздовж північного кордону зрубної спільноти (Башкортостан, Татарстан, Чувашія) і за ним - у позняківського населення басейну Оки [18, с. 134, рис. 66, 1, 2, 4]. Факт імпорту золотих речей до фінно-угорського середовища уможливорює й передачу туди відповідного терміна для визначення металу. Аргумент стосовно слова "курка" теж не є однозначним, бо свійські кури відомі на поселенні білогрудівської культури Собківка та на Чорноліському городищі ще за доби пізньої бронзи [24]. Парне зображення курей вирізьблене на кістяній платівці з Іллічівського поселення зрубної спільноти [25, рис. 70, 1]. Отже, авестійська "kahrka" могла потрапити до прафінно-угрів бондарихінської культури і праслов'янського білогрудівського населення ще за доби пізньої бронзи. Це приклад протоіранського внеску не лише до фінно-угорських, а й до слов'янських мов.

О.П.Медведев згадує палеоантропологічні матеріали лише побіжно, коли відзначає сильну відмінність зрубного населення Поволжя від тамтешніх номадів, посилаючись на дослідження М.А.Балабанової [1, с. 36]. Але ж на Волзі немає скіфів, а мова йде саме про етнічну лінію від культур зрубної спільноти до скіфів, а не до сарматів. А тим часом дослідження кількох поколінь палеоантропологів засвідчують, що черепи скіфів та представників зрубної спільноти майже не розрізняються [26, с. 259]. Дослідження С.І.Круц показали, що в антропологічному типі степового та лісостепового населення Скіфії простежується генетична спадковість з населенням доби бронзи України. Матеріали з лісостепу успадковують лінію розвитку від зрубної та білозерської культур, а степові скіфи - від культури багатоваликової кераміки [27, с. 88]. Обидва антропологічні типи розвивали-

ся у тривалому контакті поміж собою. Наявний матеріал не дозволяє, наразі, виявити прийшлий компонент в антропологічних типах скіфів з теренів України. Отже, антропологічні матеріали лише додають впевненості в коректності етноісторичних реконструкцій на археологічних матеріалах.

Зупинимось тепер на факторі духовної спадкоємності. Під нею ми розуміємо розвиток скіфами культурного доробку племен зрубної спільноти. Поставив цю проблему В.В.Циміданов, обстоюючи "зрубне" походження скіфської версії легенди про походження скіфів [28, с. 31-38]. Відомі факти використання скіфами знакової системи зрубної спільноти [29, с. 169-171, рис. 10, 1, 5]. Ця система стала важливою віхою на шляху до писемності на теренах Східної Європи, проте вона не розвинулася в алфавіт [30]. Її використовували для позначення власності, у ворожінні, магії, грі, календарній символіці тощо [31, с. 30-32]. Горщик з календарним фризом "зрубного" взірця (інтерпретація Я.П.Гершковича та О.О.Якубенко) виявлений під час розкопок скіфського кургану біля с. Аксютинці Сумської обл. (*див. рисунок*) [32, с. 37, фиг. 6; 33]. Зроблений він скіфами чи збережений, як реліквія, від доби бронзи - в обох випадках він позначає "зрубну" присутність в духовній культурі скіфської епохи. До речі, в Аксютинцях виявлено ще один горщик з елементами цієї ж знакової системи [34, с. 169, рис. 45, 2].

Ще І.Є.Забелін відзначив сусідство великих скіфських курганів з довгими могилами попередньої доби [35, с. 26-28]. Новітні розкопки показали, що довгі могили споруджувалися переважно населенням бережнівсько-маївської зрубної культури. Під такими насипами ховали осіб духовного сану, яких ми умовно називаємо шаманами чи жерцями [36]. Понад Довгою Могилою в урочищі Носаки Василівського р-ну Запорізької обл. з двома похованнями таких шаманів, супроводжених ритуальними чашами, скіфи влаштували святилище Арея. Воно було законсервоване у результаті останньої досипки Довгої Могили над встромленим у "зрубний" насип мечем [37, с. 61]. Таке свідоме використання духовної спадщини не могло бути випадковим і свідчить на користь мовної близькості названих етносів.

Здійснений перегляд підстав для гіпотези щодо належності населення зрубної спільноти до однієї з гілок давньоіранського етносу за-

свідчує її право на життя. Є спокуса віднайти бодай одне слово з глосарія "зрубного народу". Здається, що й тут з'являються певні можливості. Американський синолог В.Меїр звернув увагу на знахідку двох різьблених голівок кавказько-європеїдного типу в чжоуському палаці у Фуфені, провінція Шеньсі [38, с. 244]. Знахідка датується кінцем II - початком I тис. до н.е. На маківках європейців нанесений знак у формі свастики. Цей знак відповідає ієрогліфу "у", що означав ворожбита чи шамана, й вимовляється як **muag*. Такі ворожбити з'явилися ще в шанському Китаї (XVII-XI ст. до н.е.) й посприяли формуванню там державного культу. В.Меїр логічно зіставив *muag*ів Китаю з індоіранським племенем *mag*ів - ворожитів і носіїв протонаукових знань [38, с. 244]. Не маючи інформації щодо спостережень В.Меїра, О.Г.Акулов, послуговуючись матеріалами доби ранньої та середньої бронзи з курганів України та Північного Кавказу (комплекти огранених кісток, астрагалів), аргументував степове (індоєвропейське) походження китайської системи ворожіння "І Цзин" [39].

Той факт, що маги-варвари в Китаї епох Шан та Чжоу носили на голові професійну позначку (свастику), змушує нас пильніше придивитися до поховань шаманів зрубної спільноти зі свастиками на черепі. Свастика зайняла помітне місце у знаковій системі індоіранських племен ще за доби бойових колісниць (XVIII-XVII ст. до н.е.), а в середовищі носіїв зрубної спільноти (XVII-XIII ст. до н.е.) мала найбільше поширення як елемент знакової системи та металева прикраса. Знак міг наноситися на голову мага татуюванням, фарбою чи бути пришитим до головного убору, налобної стрічки. Металеві нашивні свастики відомі нам з пох. 2 Другого Білогірського могильника в Саратовській обл., де на круглій блясі вибита вихорова свастика [40, с. 113, рис. 1, 9] та в пох. 13 кург. 1 біля с. Підстепки Самарської обл. [41, с. 87, рис. 3, 40]. Не виключено, що саме цих людей шанобливо називали магами і в "зрубному" суспільстві.

Знавець військової справи в давньому Китаї М.І.Чуєв зазначає, що досконала система ворожіння потрапила на Далекий Схід разом з конями, легкими бойовими колісницями, розвиненою металургією бронзи як один з компонентів низки прогресивних досягнень індоєвропейців [38, с. 244-246]. Їх імплементація в китайське середовище припадає на добу

Шан, синхронну періодові розвитку зрубної спільноти. Більш глибоке вивчення китайсько-індоєвропейських контактів у II тис.

до н. е. допоможе висвітлити питання мови та етносів степових спільнот бронзового віку, зокрема.

1. *Медведев А.П.* К проблеме этнокультурной принадлежности населения срубной общности // Срубная культурно-историческая общность в системе древностей эпохи бронзы восточноевропейской степи и лесостепи. - Воронеж, 2000. - С. 35-39.
2. *Городцов В.А.* Результаты археологических исследований в Изюмском уезде Харьковской губ. 1901 г. // Тр. XII АС. - Москва, 1905. - Т. 1. - С. 174-225.
3. *Tallgren A.M.* La Pontide prescythique apres l'introduction des metaux // Eirasia septentrionalis antiqua. - Helsinki, 1926. - Т. II. - 246 p.
4. *Захарова Е.Ю.* Этническая принадлежность населения срубной культурно-исторической общности (изучение проблемы в отечественной археологии) // Срубная культурно-историческая область. - Саратов, 1994. С. 19-23.
5. *Мерперт Н.Я.* Этнокультурные изменения на Балканах на рубеже энеолита и раннего бронзового века // Этногенез народов Балкан и Северного Причерноморья. - Москва, 1984. - С. 234-246.
6. *Клочко В.И.* Некоторые вопросы происхождения бронзовых наконечников стрел Северного Причерноморья VIII-V вв. до н. э. // Памятники древних культур Северного Причерноморья. - К., 1979. - С. 40-46.
7. *Отрощенко В.В.* Традиция изготовления деревянных сосудов в эпоху бронзы и раннего железа на юге Восточной Европы // Киммерийцы и скифы. - Мелитополь, 1992. - С. 71-72.
8. *Дубовская О.Р.* Вопросы сложения инвентарного комплекса черноговорской культуры // Археологический альманах. - Донецк, 1993. - № 2. - С. 137-160.
9. *Тереножкин А.И.* Киммерийцы. - К., 1976. - 224с.
10. *Дьяконов И.М.* К методике исследований по этнической истории (киммерийцы) // Этнические проблемы истории Центральной Азии в древности (II тыс. до н. э.). - Москва, 1981. - С. 90-100.
11. *Иванчик А.И.* Киммерийцы. - Москва, 1996. - 322с.
12. *Отрощенко В.В.* Белозерская культура // Археология Украинской ССР. - К., 1985. - Т. 1. - С. 519-526.
13. *Ванчугуев В.П.* Белозерские памятники в Северо-Западном Причерноморье. - К., 1990. - 166 с.
14. *Черных Е.Н.* Проблема общности культур валиковой керамики в степях Евразии // Бронзовый век степной полосы Урало-Иртышского междуречья. - Челябинск, 1983. - С. 81-99.
15. *Мелокова А.И.* Скифия и фракийский мир. - Москва, 1979. - 256 с.
16. *Отрощенко В.В.* До питання про фінал культур зрубної спільноти // Проблеми скифо-сарматської археології Северного Причерноморья. - Запорожье, 1999. - С. 191-194.
17. *Кривцова-Гракова О.А.* Степное Поволжье и Причерноморье в эпоху поздней бронзы // МИА. - Москва, 1955. - № 46. - 166 с.
18. *Бадер О.Н., Попова Т.Б.* Поздняковская культура // Археология СССР. Эпоха бронзы лесной полосы СССР. - Москва, 1987. - С. 131-135.
19. *Артеменко И.Л.* Сосницкая культура // Там само. - С. 106-113.
20. *Членова Н.Л.* Археологические материалы к вопросу об иранцах доскифской эпохи и индоиранцах // Советская археология. - 1984. - № 1. - С. 88-103.
21. *Абаев В.И.* Доистория индоиранцев в свете ариоуральских языковых контактов // Этнические проблемы истории Центральной Азии в древности (II тыс. до н. э.). - Москва, 1981. - С. 84-89.
22. *Вангородська О.Г.* Вироби з золота та срібла в культурах енеоліту-бронзи на території України // Археологія. - 1987. - № 59. - С. 1-11.
23. *Berezanskaja S.S., Klocko V.J.* Das Greberfeld von Gordeevka // Archäologie in Eurasien. - Berlin, 1998. - B. 5. - 88 s.
24. *Тереножкин А.И.* Предскифский период на Днепровском Правобережье. - К., 1961. - 248 с.
25. *Березанская СС.* Северная Украина в эпоху бронзы. - К., 1982. - 212 с.
26. *Членова Н.Л.* О времени появления ираноязычного населения в Северном Причерноморье // Этногенез народов Балкан и Северного Причерноморья. - Москва, 1984. - С. 259-268.
27. *Круц С.И.* О формировании физического типа скифов Северного Причерноморья // Киммерийцы и скифы. - Кировоград, 1987. - Ч. 1. - С. 86-88.
28. *Циміданов В.В.* Час виникнення легенди про походження скіфів. Перша версія Геродота // Археологія. - 1992. - № 1. - С. 31-38.
29. *Щепинский А.А., Черепанова Е.Н.* Северное Присивашье в V-I тыс. до н. э. - Симферополь, 1969. - 328 с.
30. *Захарова Е.Ю.* Сосуды с знаками срубной общности эпохи поздней бронзы. - Воронеж, 2000. - 164 с.
31. *Беседин В.И., Сафонов И.Е.* Числа в орнаментации керамики срубной культуры // Российская археология. - 1996. - № 2. - С. 22-33.
32. *Бобринский А.А.* Курганы и случайные археологические находки близ местечка Смелы. - СПб., 1904. - Т. III.
33. *Гершкович Я.П., Якубенко О.О.* Календарний фриз на посудині культури багатопружкової кераміки з Аксютинців // Музейні читання. - К., 2001 (друкується). Висловлюю авторам ширшу вдячність за дозвіл на публікацію посудини.
34. *Ильинская В.А.* Скифы Днепровского лесостепного Левобережья. - К., 1968. - 268 с.
35. *Древности Геродотовой Скифии.* - СПб., 1866. - Вып. 1. - 28 с.
36. *Отрощенко В.В.* "Жреческие" комплексы в системе погребений срубной общности // Археологічні та історичні дослідження Херсонщини. - Херсон, 1993. - С. 17-31.

37. Болтрик Ю.В. Святилище Арея в урочище Носаки // Археологические исследования на Украине в 1976-1977 гг. - Ужгород, 1978. - С. 61.

38. Чуев Н.И. Индоевропейцы эпохи бронзы в Восточном Туркестане и становление военной мысли в древнем Китае // Взаимодействие и развитие древних культур южного пограничья Европы и Азии. - Саратов, 2000. - С. 244-246.

39. Акулов А.Г. Система гадания "И Цзин" и ее возможные параллели в степных культурах // Археология. - 1996. - № 1. - С. 118-127.

40. Дремов И.И. О хронологической неразрывности погребений катакомбной и срубной культур в лесостепном Поволжье // Северо-Восточное Приазовье в системе евразийских древностей (энеолит-бронзовый век). - Донецк, 1996. - Ч. 1. - С. 110-114.

41. Васильев И.Б., Кузьмина О.В., Семенова А.П. Периодизация памятников срубной культуры лесостепного Поволжья // Срубная культурно-историческая общность. - Самара, 1985. - С. 60-94.

Otroshchenko V.V., Vovk T.A.

TO AN ETHNIC ACCESSORY OF THE POPULATION OF CULTURES OF ZRUBNA ENTITY

In this article is the check of the bases for reference tribes of Zrubna entity to North Iranian ethnic group, after a critical estimation of this hypothesis A.P.Medvedev is undertaken. The check has shown, that the bases of a hypothesis to shake it was not possible. The opportunity has appeared to involve the Chinese materials of epoch Shan and Chjou for specification ethnic and linguistics of an accessory steppe tribes in II millenium B.C.

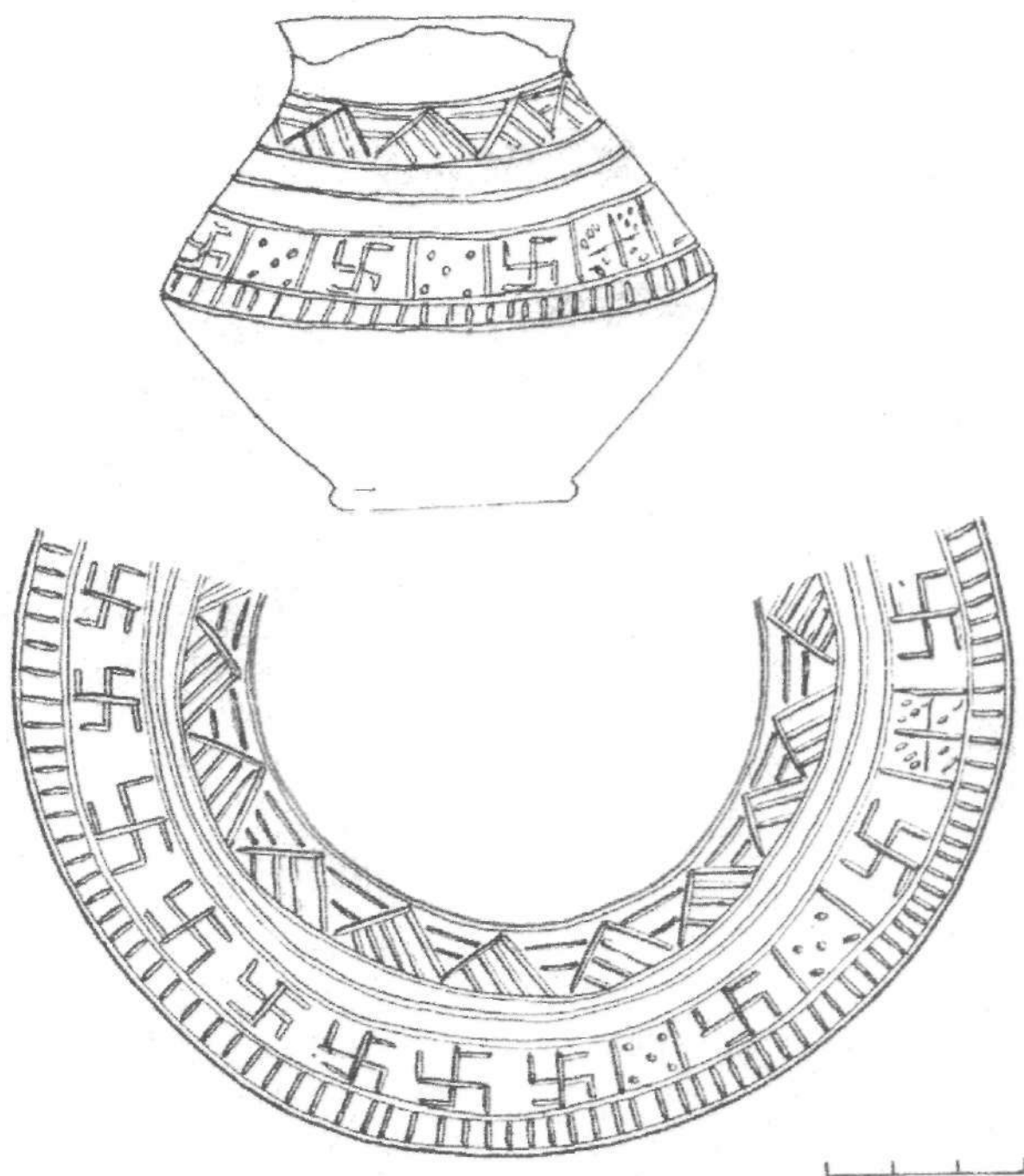

Рисунок. Горщик з календарним фризом з с. Аксютіці